

რისკის მართვა

თენგიზ ვერულავა

მედიცინის აკადემიური დოქტორი

სამყაროში უამრავი რისკია. ზოგიერთი რისკი ცალკეულ ადამიანზე ახდენს გავლენას, ზოგი რისკი მთელს საზოგადოებას უქმნის საფრთხეს, ზოგიერთი სპეციფიკური რისკი მხოლოდ გარკვეული სფეროსა თუ საქმიანობაზე ახდენს გავლენას. რისკით განპირობებული ზარალის გამო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მისგან დაცვას, მისი შედეგების თავიდან აცილებას.

რისკის და მისგან განპირობებული ზარალის აცილების ეფექტური საშუალებებია: რისკის მართვა და დაზღვევა.

რისკის მართვა წარმოადგენს რისკის და მისი შედეგების თავიდან აცილების ან შემცირებისათვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობას.

რისკის მართვა ნებისმიერი ეკონომიკური პროცესის აუცილებელი და შემადგენელი ნაწილია, რადგან რისკის ზომა გავლენას ახდენს ადამიანის, ორგანიზაციის შემოსავლებთან. რისკის მართვის მიზანია ადამიანზე ან ორგანიზაციაზე მოქმედი საფრთხეებზე აქტიური კონტროლი. იგი საშუალებას იძლევა რათა მინიმუმამდე შემცირდეს სხვადასხვა რისკების ზემოქმედების შედეგად გამოწვეული ზარალი, კატასტროფული დანაკარგების დადგომის ალბათობა. რაც უფრო მოულოდნელია რისკი მით უფრო მეტი რესურსია საჭირო მისი თავიდან აცილებისათვის ან მის მიერ განპირობებული შედეგების თავიდან აცილებისათვის. და რაც უფრო მეტი ცოდნა გვაქვს რისკის შესახებ, მით უფრო მეტი საშუალებაა მისი მართვისათვის. ამიტომ, რისკის მართვის პროცესი რაც უფრო ეფექტურად არის ორგანიზებული, მით უფრო ეფექტურია ადამიანის ან ორგანიზაციის საქმიანობა.

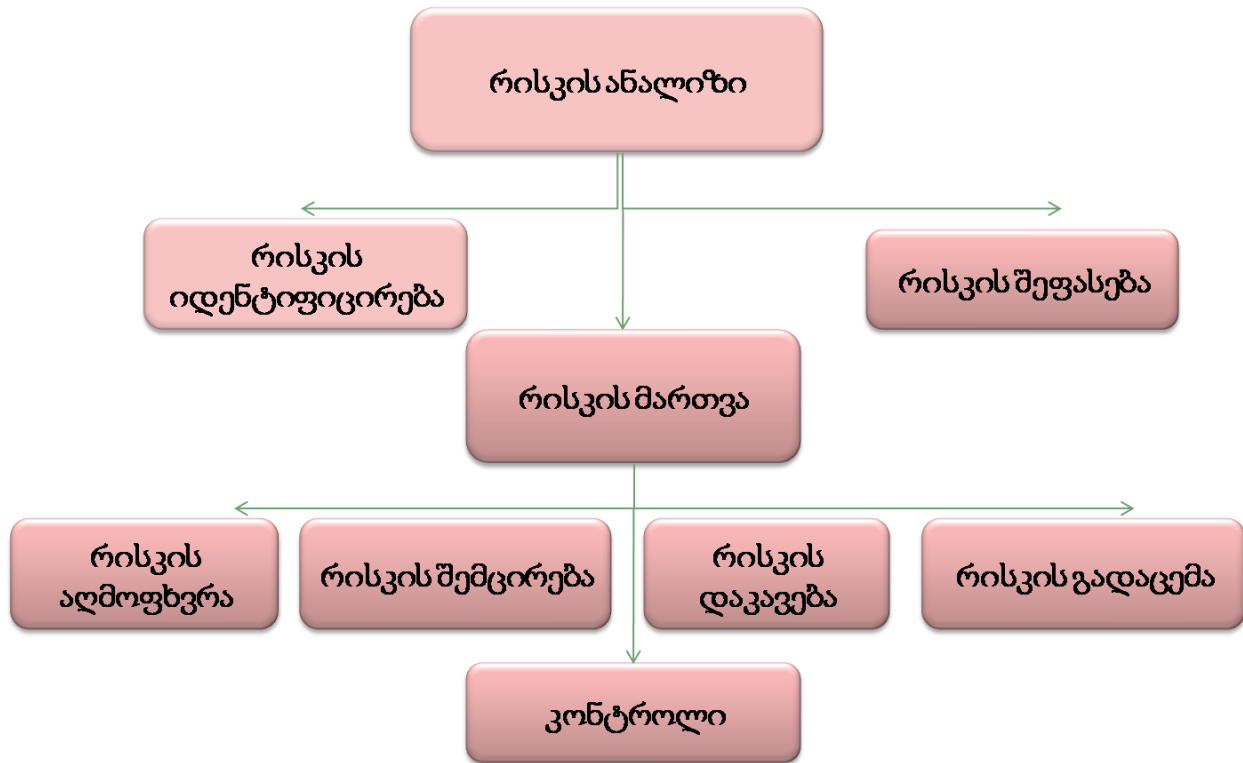
რისკის მართვის მაგალითებია: საგზაო ნიშნები, რომლებიც საზოგადოებას აფრთხილებენ მოსალოდნელ საფრთხეებზე, ხანძრის ჩაქრობის სისტემების დამონტაჟება შენობაში, თანამედროვე სიგნალიზაციის სისტემების დაყენება ავტომობილებზე, პროფილაქტიკური სამედიცინო აცრები, რისკის მართვას და მის შედეგად საზოგადოების უსაფრთხოების უზრუნველყოფას ემსახურება სხვადასხვა სახის საკანონმდებლო აქტების გამოცემა, მაგალითად, საგზაო მოძრაობის წესები, ხანძარსაწინააღმდეგო წესები.

რისკის მართვა მრავალსაფეხურიანი პროცესია და შედგება სამი ეტაპისაგან:

- რისკის ანალიზი;
- რისკის მართვა;
- კონტროლი.

რისკის მართვის სქემა:

რისკის მართვა

რისკის ანალიზი

საწყის ეტაპზე ხდება რისკის ანალიზი. ამ დროს ხდება რისკის სტრუქტურის შესწავლა, მიმდინარე პერიოდში რისკის თვისებების, ხოლო მომავალში მისი შესაძლო ცვლილებების შესახებ აუცილებელი ინფორმაციის მიღება.

რისკის ანალიზი წარმოადგენს რისკის იდენტიფიცირებას და შეფასებას იმ საშიშროების მიხედვით, რომელიც შეიძლება ამ რისკმა გამოიწვიოს. აგრეთვე, სადაზღვევო შემთხვევის ფინანსური და ტექნიკური შედეგების პროგნოზირებას და წინასწარ განსაზღვრას.

რისკის ანალიზის პროცესი იყოფა 2 ეტაპად: რისკების იდენტიფიკაცია და რისკის შეფასება.

რაც უფრო მაქსიმალურადაა გამოვლენილი, ანუ იდენტიფიცირებული რისკი, მით უფრო წარმატებით შეიძლება მისი მართვა. სწორედ ამაში მდგომარეობს რისკების იდენტიფიკაციის არსი.

რისკების იდენტიფიცირება გულისხმობს რისკების სისტემატურ გამოვლენას და შესწავლას, რომლებიც მოქმედებენ ადამიანზე, ორგანიზაციაზე, ანუ რისკების ხარისხობრივ აღწერას და განსაზღვრას.

რისკების იდენტიფიცირებისთვის აუცილებელია შესწავლილ იქნეს:

- საფრთხეები, რომლებმაც შესაძლოა გამოიწვიოს არასასურველი შედეგი;
- ორგანიზაციის რესურსები, რომლებიც შესაძლოა დააზარალოს რისკებმა;
- ფაქტორები, რომლებაც შესაძლოა გაზარდონ ან შეამცირონ რისკების რეალიზაციის ალბათობა;
- რისკის რესურსებზე ზემოქმედების შედეგად გამოწვეული ზარალები.

რისკების იდენტიფიცირება იწყება იმ საფრთხეების დადგენით, რომელიც ემუქრება ორგანიზაციას, მის რესურსებს. ორგანიზაციის რესურსებს განეკუთვნება ქონება, კადრები, ფულადი კაპიტალი. ამასთან, რესურსების თითოეული ჯგუფისათვის დამახასიათებელია საკუთარი სპეციფიური რისკები. მაგალითად ქონებრივი რესურსებისათვის დამახასიათებელია ტრადიციული რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია ხანძართან, სტიქიურ უბედურებებთან, მარცვასთან:

- შესაძლოა ორგანიზაციაში გაჩნდეს ხანძარი და დაიწვას შენობა და მოწყობილობა-დანადგარები;
- შეიძლება ქარიშხალი ამოვარდეს და ქარმა სახურავი ააგლიჯოს, ან წვიმა ჩამოვიდეს და მთლიანად გამოუსადეგარი გახადოს ორგანიზაციის საქმიანობისათვის აუცილებელი მასალები, მოწყობილობა-დანადგარები;
- ერთ მშენებელს დღეს შეიძლება მმარცველები მოადგნენ და გაძარცვონ. მარცვის შედეგად დაიკარგოს ორგანიზაციის საქმიანობისათვის აუცილებელი მასალები.

გარდა ამისა, ქონებრივი რესურსებისათვის დამახასიათებელია ტექნოლოგიური და ტექნიკური რისკებთან დაკავშირებული საფრთხეები. კერძოდ, შესაძლოა სრულიად მოულოდნელად წყობიდან გამოვიდეს მოწყობილობა-დანადგარები, შეწყდეს წარმოების პროცესები. ასევე ქონებრივი რესურსებისათვის დამახასიათებელია წარმოების მატერიალური უზრუნველყოფის პირობების დარღვევის რისკები, როდესაც ორგანიზაციას აქვს ნედლეულის მოწოდების შეზღუდული წყაროები.

ორგანიზაციის პერსონალის რესურსებთან დაკავშირებული რისკები მოიცავს ორი სახის პოტენციურ ზიანს. პირველი, ეს არის დამქირავებლის პასუხისმგებლობა უსაფრთხოებაზე და მომხმარებლის მხრიდან საწარმოს თანამშრომლების მიმართ პრეტენზიებზე. მეორე, ეს არის გარე რისკები რომლებიც ეხება ცალკეული თანამშრომლების სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას და უკავშირდება მათ მიერ თავიანთ სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულებას.

კაპიტალური რესურსები მოიცავს პასუხისმგებლობის რისკებს და ფინანსურ რისკებს, რომლებიც არ არის დაკავშირებული პასუხისმგებლობასთან. პასუხისმგებლობის რისკები წარმოადგენენ ფინანსური ზარალის რისკებს, რომლებიც გამოწვეულია პროდუქციის ხარისხზე, გამოყენებული ტექნოლოგიების ეკოლოგიური უსაფრთხოებაზე საწარმოს სამოქალაქო პასუხისმგებლობასთან. ფინანსური რისკები დაკავშირებულია გაუთვალისწინებელ დანაკარგებთან, რომლებიც გამოწვეულია საწარმოს გაჩერებასთან, მყიდველის გადახდისუუნარობასთან, ასევე თაღლითობასთან, რაც არ არის იშვიათი ბიზნესში.

მოყვანილი მაგალითებიდან ნათლად ჩანს თუ რა რისკები ემუქრება საწარმოს და რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს ამ რისკების რეალიზაციას.

ეს რისკები შეიძლება დაჯგუფდეს შემდეგი სახით:

სტრატეგიული რისკები: ორგანიზაციის გრძელვადიან მიზნებთან დაკავშირებული რისკები, კაპიტალის არსებობა, პოლიტიკური გარემოს დინამიკა, კანონმდებლობის ცვლილებები, ბუნებრივი გარემოს ცვლილებები, რეპუტაცია და იმიჯი.

ოპერაციული რისკები: ორგანიზაციის ყოველდღიურ საკითხებთან დაკავშირებული რისკები.

საფინანსო რისკები: ორგანიზაციის ფინანსების მართვა, საკრედიტო საშუალებები, ვალუტის კურსის ცვლილება, პროცენტული განაკვეთის დინამიკა;

საკანონმდებლო შესაბამისობის რისკები: კანონმდებლობასთან შესაბამისობა შრომის დაცვის, გარემოს დაცვის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის, უსაფრთხოების წესების დაცვის მხრივ.

ქონებრივი რისკები: რისკები, დაკავშირებული შენობა-ნაგებობებთან, შიგთავსთან, საინფორმაციო და პროგრამულ უზრუნველყოფასთან, აღრიცხვის, საბუღალტრო-ფინანსურ დოკუმენტაციასთან, ფასიან ქაღალდებთან, ავტომობილებთან, საკომუნიკაციო საშუალებებთან.

საინფორმაციო რისკები: ინტელექტუალური საკუთრება, ინფორმაციის წყაროები, ინფორმაციის შენახვა და გამოყენება, ცოდნისა და ინფორმაციის გამოყენების თანამედროვე ტექნოლოგიები.

პასუხისმგებლობის რისკები: უხარისხო პროდუქცია, გარემოზე უარყოფითი ზეგავლენა, მესამე პირთა ინტერესების შელახვა, მომატებულ საფრთხესთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა.

ბიზნეს რისკები: წარმოების გაჩერება, მომარაგება, ლოჯისტიკა, კონკურენცია, მარკეტინგი.

ადამიანური რესურსების რისკები: ტრავმა, ჯანმრთელობის გაუარესება, გარდაცვალება, უმუშევრობა, სოციალური ვალდებულებები.

უკანონო ქმედებების რისკები: თაღლითობა, ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, ინტელექტუალური საკუთრება, საინფორმაციო უსაფრთხოება.

რისკების იდენტიფიცირება რომ მოვახდინოთ, ანუ რისკები რომ გამოვავლინოთ გვჭირდება ინფორმაცია. ამ ინფორმაციას სხვადასხვა მეთოდებით მოვიპოვებთ. ეს გახლავთ:

- ორგანიზაციის ფიზიკური დათვალიერება;
- ტექნოლოგიური პროცესების უწყვეტობის სქემები;
- დოკუმენტების შესწავლა;
- გასაუბრება ძირითად პერსონალთან.

ორგანიზაციის ფიზიკური დათვალიერებით შეგვიძლია გამოვავლინოთ ხანძრის საფრთხე, ანუ ფიზიკური დათვალიერებით შევაფასოთ, თუ რამდენად დაცულია ორგანიზაციაში ხანძარსაწინააღმდეგო წესები. აგრეთვე შეგვიძლია გამოვავლინოთ ქურდობასთან, ძარცვასთან დაკავშირებული საფრთხეები, ანუ თუ რამდენად დაცულია შენობა. ამ დროს მნიშვნელოვანია შევაფასოთ არამარტო შიდა (თავად საწარმოსათვის), არამედ რისკის გარე ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ ბუნებრივი გარემოს ზიანს.

ორგანიზაციის ტექნოლოგიური პროცესების უწყვეტობის სქემებით შეგვიძლია გამოვავლინოთ წარმოების პროცესის სხვადასხვა სტადიებზე ნაკლოვანებები, რა ნაკლოვანებები შეიძლება არსებობდეს მიმწოდებლებთან და მყიდველებთან ურთიერთობებისას. მაგალითად, როდესაც ორგანიზაციის მომარაგება ხდება ისეთი საქონლით, ან მასალით, რომლის მომარაგების არხები მონოპოლიზებულია, რაც ამცირებს სამეწარმეო თავისუფლების ხარისხს და ზრდის რისკს.

დოკუმენტების შესწავლა გულისხმობს ორგანიზაციის წლიური ანგარიშების და ბალანსების გაცნობას, კონტრაქტების შესწავლას, მათ შორის შენობის, მიწის, მოწყობილობა-დანადგარების საიჯარო ხელშეკრულებების შესახებ, ორგანიზაციის სადაზღვევო პოლისების, საგარანტიო შეთანხმებების შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას.

ძირითად პერსონალთან გასაუბრებით შეგვიძლია პერსონალთან პირდაპირი კონტაქტის მეშვეობით გამოვავლინოთ ის რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია წარმოების მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფასთან, საწარმოო პროცესთან, პროდუქტების რეალიზაციასთან. ამ მეთოდით შესაძლებელია რისკის შეფასება დინამიკაში და მისი პროგნოზირება. თუმცა ასეთი სახის შეფასებები სუბიექტურია, რადგან სხვადასხვა პირი სხვადასხვანაირად აცნობიერებს რისკს.

რისკების იდენტიფიცირების დროს მნიშვნელოვანია იმ მიზეზები და ფაქტორების მაქსიმალურად გამოვლენა, რომლებიც გავლენას ახდენენ რისკის რეალიზაციის

ალბათობაზე. განასხვავებენ I და II რიგის ფაქტორებს. I რიგის ფაქტორები წარმოადგენენ რისკის გამომწვევ პირველად მიზეზებს. ხშირად, ისინი ობიექტურ ხასიათს ატარებენ და კონტროლს არ ექვემდებარებიან (სტიქიური უბედურებები, ავარიები და სხვა). II რიგის ფაქტორები გავლენას ახდენენ ზიანის წარმოშობის ალბათობაზე და მის სიდიდეზე. თავად, ისინი არ წარმოადგენენ ზიანის მიზეზებს. ეს ფაქტორები, თავის მხრივ, იყოფა ობიექტურ და სუბიექტურ ფაქტორებად. ობიექტურ ფაქტორებს განეკუთვნება, მაგალითად, სამშენებლო მასალები, დამცავი სიგნალიზაციის არსებობა, ობიექტის ადგილსამყოფელი, ადამიანის ასაკი და სქესი. სუბიექტური ფაქტორები დაკავშირებულია ადამიანის თვისებებთან, ქცევის თავისებურებებთან. სწორედ ისინი ახდენენ გადამწყვეტ გავლენას რისკობრივ სიტუაციაზე.

რისკების იდენტიფიკაცია აგრეთვე გულისხმობს საფრთხეების მიზეზების დადგენას. საფრთხეების მიზეზები შეიძლება იყოს შიდა და გამომდინარეობდეს თვითონ საწარმოსაგან, ასევე შეიძლება გამოწვეული იყოს გარე ფაქტორებით.

შიდა რისკებია ისეთი საფრთხეები, რომლებიც შესაძლოა წარმოიქმნენ თავად ორგანიზაციის მიერ დაშვებული შეცდომებით, პერსონალის არასაკმარისი გაცნობიერებულობით, ან ხანძარსაწინააღმდეგო დაცვისათვის საჭირო საშუალებების ნაკლებობით.

გარე რისკებს განეკუთვნებიან ისეთი რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია სტიქიურ უბედურებებთან ან საწარმოსათვის მნიშვნელოვანი კლიენტების გადახდისუუნარობასთან.

რისკის იდენტიფიცირების შემდეგ ხორციელდება რისკების შეფასება.

რისკის შეფასება, ანუ რისკების გაზომვა გულისხმობს გამოვლენილი რისკების რაოდენობრივი მახასიათებლების განსაზღვრას: შესაძლო ზარალის ალბათობის და ზომის შეფასებას. ამ ეტაპზე ხდება არასასურველი სიტუაციების განვითარების სცენარების ფორმირება.

რისკის გაზომვის მეთოდებია:

- რისკის ალბათობის შეფასება;
- რისკების რანგირება, დახარისხება

რისკის ალბათობის შეფასება გულისხმობს, თუ რა არის ორგანიზაციისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი საფრთხეები, და რა ალბათობით დადგება ეს რისკები.

ამისათვის საწარმოს მფლობელი ანალიზებს თუ რამდენად ხშირი იყო ესა თუ ის მოვლენა მის საწარმოში. მაგალითად, რამდენად ხშირად ხდებოდა ხანძრები, რამდენად ხშირად გამოდიოდა მწყობრიდან საჭირო მოწყობილობა, იყო თუ არა განმეორებითი ძარცვები და ა.შ. თუ რომელიმე რისკი ყველაზე უფრო ხშირად დგება, მაშინ ცხადია, მისი

რეალიზების ალბათობა ყველაზე დიდია და სწორედ ეს რისკი არის ორგანიზაციისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი საფრთხე. ასეთი შეფასება გვჭირდება იმისათვის, რომ უფრო მეტი ყურადღება მიექცეს ამ საფრთხეებს და ამით უკეთ ვმართოთ რისკი. ამ დროს სასურველია შესაძლო დანაკარგების შეფასება. ჩვეულებრივ იგი ტარდება ქონების დაზიანების და ამ დაზიანების შედეგად საწარმოს გაჩერების დროს. პირველი არის ქონებრივი დანაკარგი, ხოლო მეორე ფინანსური დანაკარგი და გამოიხატება საქონლის ან მომსახურების წარმოების მოცულობის შედეგად შემოსავლების დაკარგვით. ამასთან, პირდაპირი ზიანის გარდა არსებობს არაპირდაპირი ზარალის უამრავი ფორმები, რომლებზეც, როგორც წესი, არ ვრცელდება დაზღვევა.

რისკების რანგირება არის რისკის ანალიზის მარტივი მეთოდი. იგი გულისხმობს რისკების ანალიზს მათი რაოდენობრივი მახასიათებლების თვალსაზრისით, კერძოდ, ვაანალიზებთ ზარალის ზომას, ანუ შესაძლო ზარალის ზომის მიხედვით რომელია უფრო სერიოზული, და რომელია - ნაკლებად სერიოზული, რომელია უფრო სავარაუდო, და რომელია ნაკლებად სავარაუდო.

რისკების შეფასებისას მნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენს რისკების დაჯგუფება შესაძლო დანაკარგების სიდიდის და ჯერადობის მიხედვით. შესაბამისად, რისკები შეიძლება გაიზომოს ხარისხობრივად: მაღალი, საშუალო და დაბალი რისკი.

- მაღალი რისკი - არსებობს რისკის ყოველწელს დადგომის ალბათობა ან ალბათობა მეტია 25 %-ზე; რისკები არსებით გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის სტრატეგიულ განვითარებასა და საქმიანობაზე; რისკები განაპირობებენ ამა თუ იმ სუბიექტის არსებობის საფუძვლების განადგურებას (მაგალითად, ხანძრის შედეგად საწარმოს სრული განადგურება);

- საშუალო რისკი - არსებობს რისკის დადგომის ალბათობა 10 წლის განმავლობაში, ან ალბათობა ნაკლებია 25 %-ზე; რისკები ზომიერ გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის სტრატეგიულ განვითარებასა და საქმიანობაზე; რისკები ემუქრებიან ამა თუ იმ სუბიექტის არსებობის საფუძვლებს (მაგალითად, საწარმოში ტექნიკის მწყობრიდან გამოსვლა ან მსხვილი კლიენტის დაკარგვა);

- დაბალი რისკი - პრაქტიკულად არ არსებობს მოვლენის დადგომის ალბათობა 10 წლის განმავლობაში, ან ალბათობა ნაკლებია 2 %-ზე; რისკები სუსტ გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის სტრატეგიულ განვითარებასა და საქმიანობაზე; რისკები ზეგავლენას არ ახდენენ ამა თუ იმ სუბიექტის არსებობის საფუძვლებზე (მაგალითად, ქარის შედეგად შენობის ფანჯრების ჩამტვრევა).

შესაძლო დანაკარგების სიდიდისა და ჯერადობის თანაფარდობა შეიძლება შემდეგნაირადაც განვიხილოთ. დაბალი რისკი, როდესაც დანაკარგები ხშირია, მაგრამ მცირე ზომის. საშუალო რისკი - დანაკარგები ნაკლები სიხშირისაა, მაგრამ სიდიდით უფრო სერიოზულია. მაღალი რისკი - კატასტროფული, საკმაოდ იშვიათი დანაკარგები. თუ პირველი და მეორე ტიპის დანაკარგებზე საწარმო საკუთარ შესაძლებლობებს

ეყრდნობა, იგივე შეუძლებელია კატასტროფული დანაკარგების დროს. მისი სერიოზული ხასიათი საფრთხის წინაშე აყენებს საწარმოს არსებობას, ხოლო დანაკარგების შედეგების ლიკვიდაციისათვის საჭირო ფინანსური რესურსები შეიძლება მოიძებნოს მხოლოდ გარე დაზღვევის საფუძველზე.

ზარალი შეიძლება გავზომოთ დაკარგული ან დაზიანებული ტექნიკის ნაცვლად შემენილი ახალი ტექნიკის თანხით, აგრეთვე საწარმოს მოგების დანაკარგით.

დანაკარგების ალბათობა და მისი ხასიათის სერიოზულობა ფასდება კოეფიციენტების მიხედვით, რომლებსაც განსაზღვრავენ ექსპერტები წარსული გამოცდილების საფუძველზე.

როგორც ცხრილზე ვხედავთ, მოცემულია რისკის ალბათობის შეფასება კოეფიციენტის მიხედვით, ხოლო ზარალის სერიოზულობის შეფასება ქულების მიხედვით.

რისკის ალბათობა ფასდება 0-დან 1 კოეფიციენტით. 0.5 კოეფიციენტამდე ალბათობა 50 %-ზე ნაკლებია, ხოლო 0.5 კოეფიციენტის ზევით ალბათობა 50 %-ზე მეტია. 1 კოეფიციენტი აღნიშნავს, რომ ალბათობა 100 %-ია.

ზარალის სერიოზულობა ფასდება 0-დან 10 ქულამდე. 5 ქულამდე ზარალი არის დანაკარგების ისეთი დონე, რომლებიც არსებით უარყოფით გავლენას არ ახდენენ ორგანიზაციის საქმიანობაზე. ხოლო 5 ქულის ზევით ზარალისას დანაკარგების ისეთი დონეა, რომლებიც არსებით, სერიოზულ გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის საქმიანობაზე.

ცხრილი: რისკის შეფასება ქულებში

რისკის ალბათობა		ზარალის სერიოზულობა	
კოეფიციენტი	მნიშვნელობა	ქულა	მნიშვნელობა
0	დანაკარგი არ არის	0	მცირე დანაკარგები მიმდინარე
0.1	ალბათობა ძალიან მცირეა	1	დანახარჯების ფარგლებში
0.2	ალბათობა ნაკლებად სავარაუდოა	2	საშუალო დანაკარგები
0.3	მცირე ალბათობა	3	
0.4	ალბათობა 50 %-ზე ნაკლებია	4	დანაკარგები კონტროლს ექვემდებარება
0.5	ალბათობა 50/50	5	
0.6	ალბათობა 50-60 %-ის ფარგლებშია	6	სერიოზული დანაკარგები
0.7	ალბათობა 60-70 %-ის ფარგლებშია	7	
0.8	ალბათობა 70-80 %-ის ფარგლებშია	8	საკმაოდ სერიოზული დანაკარგები
0.9	ალბათობა 80-90 %-ის ფარგლებშია	9	
1	ალბათობა 100 %-ია	10	კატასტროფული დანაკარგები

ზარალის სერიოზულობა ფასდება 0-დან 10 ქულამდე. 5 ქულამდე ზარალი არის დანაკარგების ისეთი დონე, რომლებიც არსებით უარყოფით გავლენას არ ახდენენ ორგანიზაციის საქმიანობაზე.

რისკის მართვა

რისკის ანალიზის შემდეგ ორგანიზაციამ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება რისკის მართვის მეთოდების შერჩევის შესახებ.

რისკის მართვისათვის გამოიყენებენ 4 ძირითად მეთოდებს:

- რისკის აღმოფხვრა
- რისკის შემცირება
- რისკის დაკავება
- რისკის გადაცემა

რისკის აღმოფხვრა ნიშნავს რისკის დადგომის ალბათობის/ზარალის დადგომის ალბათობის დაყვანას მინიმუმამდე, ანუ მოცემულ რისკთან დაკავშირებულ ნებისმიერ ქმედებაზე და ღონისძიებაზე უარის თქმას.

რისკის აღმოფხვრის მაგალითებია: თვითმფრინავში იარაღის შეტანის აკრძალვა, ბენზინგასამართ სადგურთან სიგარეტის მოწევის აკრძალვა, სიგარეტის მოწევაზე თავის დანებება, პროფილაქტიკური აცრები.

რისკის შემცირება ნიშნავს რისკის დადგომის ალბათობის სიხშირის, ზარალის დადგომის ალბათობის სიდიდის შემცირებას.

რისკის შესამცირებლად ხორციელდება პროფილაქტიკური ღონისძიებები, მაგალითად, პერსონალის სწავლება ექსტრემალურ სიტუაციებში ქცევის წესებზე ამცირებს არაკეთილსასურველი შედეგების სიმძიმეს, ავტომობილის მოპარვის საწინააღმდეგო ავტომატური ბლოკირების სისტემა ამცირებს ავტომობილის მოპარვის რისკის სიდიდეს. შენობაში ხანძრის საქრობი სისტემა ამცირებს შესაძლო ზარალის სიდიდეს. ეს სრულად არ აღმოფხვრის ავტომობილის დაკარგვის ან შენობაში ხანძრის გაჩენის რისკს, მაგრამ ამცირებს რისკის (და შესაძლო ზარალის) სიდიდეს. სიგარეტზე თავის დანებება, წონის კონტროლი, ჯანსაღი კვება, ჯანსაღი ცხოვრება ამცირებს ჯანმრთელობის გაუარესების რისკს; აეროპორტებში მგზავრთა და გზავნილების მკაცრი კონტროლი თანამედროვე ტექნიკის გამოყენებით ამცირებს ტერაქტების რისკს.

რისკის დაკავება ნიშნავს, რომ ადამიანი ან ორგანიზაცია მთლიანად ან ნაწილობრივ იღებს და საკუთარ თავზე იტოვებს ზარალს.

რისკის დაკავების მაგალითია: ფრანშიზა. ფრანშიზა გახლავთ ზარალის ნაწილის საკუთარ თავზე დატოვება, რისკის დაკავების მაგალითია აგრეთვე, თვითდაზღვევა.

რისკის დატოვება ხდება შემდეგ შემთხვევებში:

- როდესაც რისკის მართვის სხვა მეთოდების გამოყენება შეუძლებელია. მაგ. რისკი არაა დაზღვევადი ან არ არსებობს შესაბამისი სადაზღვევო პროდუქტი. მაგალითად, დაზღვევით არ იფარება ომით, ტერაქტებით გამოწვეული ზარალები, ომი, ტერაქტები არადაზღვევადი რისკებია. არადაზღვევად რისკზე ჩვენ შემდგომ ლექციებზე უფრო დაწვრილებით

ვისაუბრებთ. ასეთ შემთხვევებში, ორგანიზაცია იძულებულია ასეთი არადაზღვევადი რისკები საკუთარ თავზე აიღოს.

- რისკის დატოვება ხდება აგრეთვე როდესაც დაზღვევის ფასი მაღალია;
- ან, როდესაც ზარალის სიდიდე მოცემული პირისათვის არაა მაღალი
- რისკის დატოვება ხდება აგრეთვე როდესაც ზარალის სიდიდე ადვილად პროგნოზირებადია და შესაძლებელია მისი საკუთარი საშუალებებით დაფარვა.

რისკის გადაცემა

რისკის მართვის ერთ-ერთი მეთოდია რისკის გადაცემა. დაზღვევა რისკის გადაცემაა, ამ დროს, რისკით გამოწვეულ ზარალის ანაზღაურებაზე ვალდებულება გადაეცემა სხვა სუბიექტებზე, ანუ სადაზღვევო ორგანიზაციაზე, სადაზღვევო კომპანიაზე, გარკვეული ფასის სანაცვლოდ. ამისათვის ფორმდება შესაბამისი ხელშეკრულებები.

წარმოვიდგინოთ მანქანის მფლობელი, რომელსაც ჰყავს 5000 ლარის ღირებულების მანქანა. მანქანის ყიდვისას, მან საკუთარი დანაზოგებიდან მნიშვნელოვანი წილი გაიღო, რომლებიც ახლა რისკის ქვეშაა. მანქანა შეიძლება მოიპარონ, დაზიანდეს ავტოავარიის შედეგად, გაჩენილი ხანძრის შედეგად დაიწვას, ან შესაძლოა მოხდეს კატასტროფა, რომელშიც სერიოზულად დაზარალდებიან მგზავრები ან სხვა ადამიანები. როგორ შეძლებს მანქანის მფლობელი გაუმკლავდეს ყველა ამ შესაძლო რისკებს და მათ ფინანსურ გავლენას? მან არ იცის, თუ რომელი მათგანი განხორციელდება. და თუ განხორციელდა, როგორია ამ რისკით განპირობებული ზარალის შესაძლო ხარჯები. შესაძლოა, მისი მანქანას მთელი წლის განმავლობაში არაფერი დაემუქროს, ან შეიძლება ხვალაც დაზიანდეს. ცხადია, დაზღვევას არ შეუძლია ამ რისკების რეალიზაციის აღმოფხვრა, მაგრამ იგი უზრუნველყოფს გარკვეული ფინანსურ მხარდაჭერას. მანქანის მფლობელმა შესაძლოა რისკის ფინანსური შედეგები გადასცეს სადაზღვევო კომპანიას გარკვეული საფასურის, სადაზღვევო შენატანების გადახდის სანაცვლოდ.

იგივე სიტუაცია შეინიშნება ნებისმიერ ორგანიზაციაში. ორგანიზაციის მმართველმა იცის, რომ ორგანიზაციას ემუქრება გარკვეული სახის რისკები, მაგრამ მან არ იცის, თუ რომელი მათგანი განხორციელდება, და თუ განხორციელდა, როგორი იქნება სავარაუდო ზარალი და დანაკარგებით განპირობებული ხარჯები.

მმართველს შესაძლებლობა აქვს შეცვალოს არსებული გაურკვეველობა. გარკვეული საფასურის, სადაზღვევო პრემიის გადახდის სანაცვლოდ იგი თავისუფლდება შემთხვევის დადგომისას ბევრად დიდი ზარალისაგან. ამით თავად რისკები ვერ აღმოიფხვრება, მაგრამ მათი ფინანსური შედეგები კარგადაა ცნობილი, და ამიტომ შეიძლება მათი გათვალისწინება კომპანიის ბიუჯეტში.

ამგვარად, დაზღვევა ზარალების ანაზღაურების ერთ-ერთი საუკეთესო მექანიზმია. დაზღვევის ფუნქციაა რისკის გადაცემის მექანიზმი. რისკების გადაცემის ამ ძირითადი ფუნქციიდან გამომდინარეობს დაზღვევის მთელი რიგი უპირატესობები, რომელთაც დეტალურად მოგვიანებით განვიხილავთ.

გადაწყვეტილებების მიღება

კონკრეტულ რისკებზე ზემოქმედების ოპტიმალური მეთოდების არჩევის შემდეგ შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს რისკების მართვის საერთო სტრატეგია. ეს არის გადაწყვეტილების მიღების ეტაპი,

რომლის დროსაც განისაზღვრება საჭირო ფინანსური და ადამიანური რესურსები, მენეჯერებს შორის ამოცანების განაწილება, შესაბამის სერვისებზე ბაზრის ანალიზი, ხორციელდება კონსულტაციები ექსპერტებთან.

რისკის მართვის პროცესის მონიტორინგი და კონტროლი

რისკის მართვის ბოლო ეტაპია არჩეული სტრატეგიის რეალიზაციის შედეგების კონტროლი.

კონტროლი გულისხმობს წარმოქმნილი ზარალების შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას, თუ რა ზომები იქნა გატარებული მათი მინიმუმამდე დასაყვანად, რამდენად ეფექტურია ეს მეთოდები, და რა ცვლილებებია შესატანი რისკის მართვის სისტემის გასაუმჯობესებლად.

რისკ კონტროლი გულისხმობს ზარალების ლიკვიდაციისა და მინიმიზაციის პროცესის დაგეგმვასა და განხორციელებას, რისკის და/ან დაზღვევის პროცესის მიმდინარეობის მონიტორინგს, ინსპექტირებას, მისი კონტროლის ღონისძიებების დაგეგმვასა და განხორციელებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გიგოლაშვილი, გიორგი. *სადაზღვევო საქმე*. თბილისი. 2010.
- ჯაყელი, კახაბერ. *დაზღვევა და ჯანდაცვის ეკონომიკა*. თბილისი. 2010.
- ვერულავა, თენგიზ. *ჯანდაცვის ეკონომიკა და დაზღვევა*, საქართველოს უნივერსიტეტი. თბილისი. 2009.
- ბენიძე, ნანა. შონია ნანა. ბიწაძე, ჯემალ. *რისკები და დაზღვევა*. თბილისი. საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“. 2010
- Thoys, Rob. *Insurance Theory and Practice*. Routledge. 1 edition. 2010.
- Rejda, George E. *Principles of Risk Management and Insurance*. 12/e. 2013.
- Фёдоров, Т. А. *Страхование: Учебник*. 2-е изд. Экономистъ. 2004.
- Грищенко, Н. Б. *Основы страховой деятельности: Учебное пособие*. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та. 2001.

© თენგიზ ვერულავა. რისკის მართვა. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი. 2013 წ.